

УДК: 378.011.3-051:373.2]: 373.2.015.31:502/504

FUTURE EDUCATOR TRAINING IN PRESCHOOL CHILDREN'S ENVIRONMENTAL COMPETENCE FORMATION**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ****Karapuzova I.V./ Карапузова І.В.***s.t.s., as.prof. / к.т.н., доц.*

ORCID: 0000-0003-3552-080X

Koval V.M./ Карапузова І.В.*as. / ас.*

ORCID: 0000-0003-4172-8463

*Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ostrohradskiy, 2, 36003**Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,**м. Полтава, Остроградського, 2, 36003*

Анотація: У статті проаналізовано особливості організації професійної підготовки майбутніх вихователів до формування екологічної компетентності дошкільників у процесі ознайомлення їх із природою у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. Розкрито поняття екологічної компетентності дошкільників, особливості екологічного виховання дітей дошкільного віку, виділено основні чинники формування екологічної компетентності дітей.

Ключові слова: майбутні вихователі, екологічна компетентність, діти дошкільного віку, природа, професійна підготовка.

Вступ.

Екологічна освіта є одним із найважливіших завдань сучасності, це не тільки процес цілеспрямованого впливу суспільства на дітей та їх ставлення до природи, але й середовище міжособистісних відносин, у яких формується цілісна культура особистості та її невід'ємна екологічна складова. Екологічна освіта покликана значно посилити пізнавальні можливості дітей завдяки формуванню у них допитливості та сталого інтересу до природного довкілля.

Проблемами екологічного виховання дітей займалися видатні педагоги минулого, зокрема, К. Ушинський, В. Сухомлинський, С. Русова. І в наш час багато вчених та педагогів-практиків присвятили свої дослідження даній проблемі, у тому числі Н. Лисенко, Н. Яришева, З. Плохій, Н. Горобаха, Г. Беленька та ін. Проблема підготовки фахівців дошкільної освіти стала предметом досліджень Л. Артемової, А. Біленької, А. Богуш, С. Борисової, Н. Гавриш, Н. Лисенка, М. Машовець, Т. Поніманської та ін.

Сучасна дошкільна освіта орієнтує вихователів на реалізацію компетентнісного підходу до розвитку особистості. Природничо-екологічна компетентність дошкільника передбачає формування уявлення дитини про природне довкілля як цілісний живий організм, у якому взаємодіють повітря, ґрунт, рослини, тварини, люди в багатоманітності, єдності, русі, мінливості, тощо. Саме тому, одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти є формування екологічної компетентності дітей. Екологічна освіта здійснюється на всіх етапах життєдіяльності дитини, на кожному з них ставиться певна мета, завдання, підбирається відповідна методика враховуючи вікові особливості.

Сучасні заклади дошкільної освіти збагачують дітей знаннями про природне та соціальне середовище, знайомлять з цілісною картиною світу та формують науково-обґрунтоване, моральне та естетичне ставлення до нього. До прикладу, для формування уявлень про цілісність природи у дітей старшого дошкільного віку спочатку необхідно актуалізувати знання про об'єкти та явища природи, про зв'язки й залежності, що існують у природі, і на цій основі формувати уявлення про природу як єдиний живий організм. Оскільки наявні уявлення дітей не гарантують їх дбайливого ставлення до природи й екологічно доцільної поведінки, необхідно разом зі знаннями й уявленнями формувати відповідне ставлення до природи.

Основний текст.

Вагомим складником дошкільної освіти є екологічна, зміст якої визначено Базовим компонентом дошкільної освіти. У державному стандарті в освітній лінії «Дитина у природному довкіллі» зазначено, що природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтуються на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формуються у просторі пізнавальної дослідницької, трудової, ігрової діяльності [1].

Емоційно-ціннісне ставлення, за БКДО, це виявлення інтересу до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави України, цікавість об'єктами і явищами планети Земля і видимих об'єктів Космосу. Дитина емоційно реагує на природне довкілля; демонструє повагу до різних форм життя; позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи; виявляє інтерес і готовність до діяльності, що забезпечує пізнання природи і формування навичок доцільної поведінки.

На нашу думку, провідним чинником забезпечення якості екологічної освіти в закладах дошкільної освіти, є професіоналізм, екологічна компетентність, рівень екологічної та педагогічної культури вихователів.

Метою статті є висвітлення змісту підготовки студентів до формування екологічної компетентності дошкільників у процесі навчання за спеціальністю 012 Дошкільна освіта у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка.

Реалізувати зміст освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі», може лише вихователь, який сам володіє еколого-педагогічною культурою, яка на думку Н. Лисенко, має ґрунтуватися на міждисциплінарному інтегруванні навчальних дисциплін і являти собою «комплексну організацію діяльності студентів, що передбачає взаємозв'язок теоретичного і практичного навчання, творчої співпраці викладача зі студентами в організації й виконанні диференційованої самостійної роботи» [2, с. 6-7]. Розв'язання зазначеної проблеми має розпочинатися з уточнення результатів професійної підготовки майбутніх вихователів у цьому контексті. Так, у стандарті вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня від 21.11.2019 року зазначені спеціальні (фахові) компетентності: здатність до формування у дітей раннього та дошкільного віку навичок первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивості і відношення

предметів; екологічно безпечної поведінки і діяльності в побуті, природі і довкіллі [3].

Підготовка майбутніх вихователів до формування екологічної компетентності дошкільників здійснюється кафедрою дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка у процесі вивчення різних освітніх компонентів, зокрема, «Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою», «Організація дослідно-експериментальної діяльності дітей в природі», «Технології формування екологічної компетентності дошкільників». У межах кожної дисципліни майбутні вихователі набувають необхідних знань та певних умінь щодо формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку.

Професійна підготовка майбутнього вихователя до формування екологічної компетентності дошкільників здійснюється під час вивчення обов'язкової дисципліни «Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою», яка є обов'язковим компонентом в освітніх програмах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Дошкільна освіта», «Дошкільна освіта. Сімейне виховання». Метою ОК є формування професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі дошкільної освіти в контексті вивчення об'єктів та явищ природи, методів ознайомлення дітей з ними й форм організації освітньої роботи в умовах суспільної дошкільної освіти та сім'ї.

У процесі вивчення дисципліни викладач реалізує так завдання:

- 1.) Аналізувати зміст нормативних і варіативних програм дошкільної освіти, представлений у тих, що рекомендовані МОН України, в обсязі, необхідному для повноцінного здійснення роботи вихователя ЗДО по ознайомленню дітей з природою.
- 2.) Визначати мету, завдання, зміст, методи, організаційні форми і засоби ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.
- 3.) Описувати вимоги, умови, структуру, методичку та технології організації різних форм діяльності дітей у їхньому повсякденному житті, різних типів занять, режимних моментів, форм активного дозвілля, основні принципи та умови правильного планування освітньої роботи у процесі ознайомлення дітей з природою.
- 4.) Використовувати уміння і навички, необхідні для реалізації освітньої лінії «Дитина в природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти та чинних освітніх програм.
- 5.) Впроваджувати технології організації розвивального природно-екологічного, пізнавального середовища в групах раннього та дошкільного віку.
- 6.) Застосовувати оптимальні методи, ефективні форми й різноманітні засоби педагогічного впливу на дітей у процесі ознайомлення їх з природою.

На лекціях та практичних заняттях з цього курсу вивчаються об'єкти та явища неживої та живої природи, їх взаємозв'язок, поглиблюється розуміння понять довкілля, екологічні фактори, сезонні зміни, стає зрозумілою доцільність вирішення завдань екологічної освіти на кожному віковому етапі та специфіка використання тих чи інших методів та технологій ознайомлення з природою та екологічною компетентністю дошкільників.

Ефективність формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку багато в чому залежить від середовища, в якому відбувається її

життєдіяльність, тому особливу увагу викладач звертає на створення та організацію еколого-розвивального середовища в ЗДО. Еколого-розвивальне середовище – це єдність природного, предметного, соціального та внутрішнього «Я». Воно забезпечує набуття дитиною досвіду контакту з природним оточенням та спілкуванням з дорослими. Ефективність впливу довкілля на особистість дитини в закладі дошкільної освіти залежить від здатності педагогічного колективу організувати комфортне еколого-розвивальне середовище.

Заняття з методики ознайомлення дітей з природою проводяться з використанням різних освітніх технологій: технології проектного навчання, моделювання, вирішення педагогічних завдань, інтерактивні технології тощо. Така системність у підготовці майбутніх вихователів дає можливість по-новому осмислити можливості та перспективи екологічної компетентності дітей.

Професійна підготовка студентів до майбутньої діяльності з формування екологічної компетентності продовжується у процесі вивчення вибіркового освітніх компонентів: «Організація дослідно-експериментальної діяльності дітей в природі», «Технології формування екологічної компетентності дошкільників».

Під час вивчення яких студентам пояснюють, що ефективність формування екологічної компетентності дошкільників залежить від багатьох чинників, зокрема: 1. Формування в дітей дошкільного віку знань про природу слід здійснювати під час усіх видів діяльності. На заняттях зі освітньої лінії «Дитина у природному довкіллі» слід виносити узагальнювані теми після того, як діти набудуть досвіду безпосередньої взаємодії з об'єктами та явищами природи. 2. Методами екологічної освіти мають бути: спостереження, експериментування, моделювання, продуктивна діяльність, вирішення проблемних ситуацій, педагогічне спілкування. 3. Принципами організації педагогічного процесу є різноманіття форм та методів інтеграції. 4. Домінуючою емоцією дитини має бути радість від процесу пізнання та взаємодії зі світом природи. 5. Розвивальне середовище та освітній процес повинні відповідати особливостям розвитку та саморозвитку дитини, формуванню особистісних якостей: сприйнятливості, чутливості, спостережливості, допитливості, розсудливості, відповідальності, самостійності, креативності [4, с.176].

Під час вивчення дисципліни «Технології формування екологічної компетентності дошкільників» знайомлять з поняттям «екологічна компетентність», під яким розуміємо здатність особистості приймати рішення та діяти так, щоб завдавати навколишньому середовищу меншої шкоди; здатність застосовувати екологічні знання та досвід у професійних та життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей.

Майбутнім вихователям на заняттях пояснюють, що організовуючи будь-яку освітню та виховну роботу, їм необхідно враховувати природні здібності, нахили, психічні особливості дитини на кожному її віковому етапі. Потрібно зосереджувати основну увагу на тих формах роботи, що найбільше викликають захоплення у дітей певного віку. Важливо, щоб діти були не пасивними

слухачами та глядачами під час занять, а активними співучасниками, для цього вихователю потрібно використовувати різні прийоми.

Обов'язковим компонентом процесу формування екологічної компетентності є знання, які сприяють формуванню свідомого ставлення до оточуючого середовища та закладають основи екологічної свідомості. Відомо, якщо людина нічого не знає про об'єкт, вона ставитиметься до нього байдуже. Тому щоб сформувати екологічну компетентність, дорослий (вихователь, батьки) повинен сам орієнтуватися у цих проблемах (глобальних, регіональних, місцевих), мати сформоване почуття громадянської відповідальності за стан природи, бажання та дієву готовність до її збереження [4, С.162].

Перед майбутніми педагогами стоїть завдання – виховати молоде покоління у традиції гармонійного співіснування з природою, раціонального використання та відтворення її багатств, у психологічній готовності оберігати природні цінності. Найефективніший шлях вирішення цього завдання – залучення дітей дошкільного віку до практичної діяльності та безпосереднього спілкування з природою, яке відбувається у процесі спостереження, експериментів, трудової та ігрової діяльності в закладах дошкільної освіти, про що розповідається під час вивчення освітнього компоненту «Організація дослідно-експериментальної діяльності дітей в природі». Слід зауважити, що екологічна компетентність передбачає, саме формування у дитини емоційного, дбайливого ставлення до об'єктів природи, здатності бачити їхню красу, а не просто наявність знань про особливості кожного виду рослин та тварин. Ознайомлення дітей із природою – одне із основних засобів розвитку, формування екологічно компетентної особистості, здатної вільно орієнтуватися у природоохоронній ситуації.

Висновки.

Успішність процесу підготовки майбутніх вихователів до формування екологічної компетентності у дошкільників залежить від таких основних педагогічних умов: дотримання наступності у викладанні дисциплін; використання життєвого та професійного досвіду студентів, який вони набули під час проходження педагогічних практик; розробка завдань самостійної та індивідуальної роботи для студентів, виконання яких сприяло б усвідомленню важливості грамотної організації еколого-розвивального середовища; використання інтерактивних технологій у процесі викладання, з метою забезпечення пізнавальної самостійності та стимулювання взаємонавчання майбутніх вихователів.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти: режим доступу https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : Навчально-методичний посібник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. 339 с.
3. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: режим доступу

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>

4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ, Академвидав, 2004. 501с.

Abstract. *The article analyzes the peculiarities of the organization of professional future teacher training in the formation of preschoolers' environmental competence in the process of familiarizing them with nature at Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University. The concept of preschoolers' environmental competence is revealed. It is an individual's ability to make decisions and cause less damage to the environment, the ability to apply environmental knowledge and experience in professional and life situations, guided by the priority of ecological values. The features of preschool children's environmental education are highlighted. In particular, preschool children are involved in practical activities and direct communication with nature, which takes place in the process of observation, experiments, work, and play activities in preschool education institutions. The main factors of the formation of children's environmental competence are highlighted.*

Key words: *future educators, environmental competence, preschool children, nature, professional training.*